

18. Кваша О.О. Співучасть у злочині : структура та відповідальність : монографія / О.О. Кваша. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2013. – 560 с.

19. Веретянников В.В. Деякі аспекти доцільності існування кримінальної відповідальності за провокацію хабара або комерційного підкупу / В.В. Веретянников // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. – 2013. – Вип. № 1. – С. 95–102.

20. Арманов М.Г. Особливості кваліфікації корупційних дій у публічній сфері відповідно до типових ситуацій їх виявлення / М.Г. Арманов // Антикорупційна політика України : актуальні проблеми забезпечення ефективності : збірник матеріалів інтернет-конференції (м. Київ, 29 травня 2015 року). – К. : Національна академія прокуратури України, 2015. – С. 156–162.

УДК 343.7

ШАХРАЙСТВО З ВИКОРИСТАННЯМ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

THE FRAUD USING BANK PAYMENT CARDS

Клочко А.М.,
к.ю.н., доцент,

Сумський державний університет

Єременко А.О.,
студент III курсу

Сумський державний університет

У статті розглядаються деякі способи вчинення шахрайства з використанням банківських платіжних карток. Дано рекомендації щодо кваліфікації таких діянь та відмежування їх від інших правопорушень. Вивчається міжнародний досвід та положення міжнародних документів щодо класифікації злочинів, пов'язаних із платіжними засобами. Пропонуються можливі напрями роботи із запобігання таким кримінальним правопорушенням.

Ключові слова: шахрайство, банківська діяльність, платіжні картки, запобігання, злочини.

В статье рассматриваются некоторые способы совершения мошенничества с использованием банковских платежных карточек. Даны рекомендации по квалификации таких деяний и отграничению их от иных правонарушений. Изучается международный опыт и положения международных документов относительно классификации преступлений, связанных с платежными средствами. Предлагаются возможные направления работы по предупреждению таких уголовных правонарушений.

Ключевые слова: мошенничество, банковская деятельность, платежные карты, предотвращение, преступления.

The question of the fraud using bank payment cards is considered in the article. It is noted that this crime is the problem promoting the destabilization of the whole banking system. The underlying mechanisms and the high latency of the fraud entails negative consequences for the economy of each individual country and in general all over the world. In this regard, countering this crime is one of the priorities in the fight against organized crime on a global level. Some aspects of terminology present in the concept of the fraud are reviewed in this article. Criminal-legal characteristic of the fraud using bank payment cards taking into account the specific nature of banking system organization is provided. Some of the most common ways of the fraud using bank payment cards are considered. Current legislative and regulatory framework relating to the prevention of the named above crime is studied. The causes and conditions promoting the fraud using bank payment cards are analyzed. The main programs developed by banks for countering the crimes mentioned above are examined. Methods ensuring the effective prevention of the «economic» crimes and stable operation of the banking system are presented. International experience and the provisions of international documents of this problem are learnt. The conclusions about the need for further improvement of the legal and regulatory framework on this issue and developments of guidelines for the investigation of criminal cases in this category were made.

Key words: fraud, banking, payment card, prevention, crime.

Кримінальні правопорушення, що вчинюються у сфері банківської діяльності, набули сьогодні значного поширення та становлять суттєву небезпеку для суспільства та держави в цілому. Ця проблема не могла залишитися поза увагою науковців та потребує невідкладного розв'язання, що не повинно обмежуватись лише коментуванням наявних чинних нормативних приписів. Виникає потреба не тільки в їх обґрунтуванні та вдосконаленні, а й у виробленні рекомендацій щодо правильної кваліфікації «банківських» кримінальних правопорушень, в адаптації нормативних правил до сучасних реалій, у криміналізації діянь, що вчинюються у сфері банківської діяльності та мають всі ознаки злочинів, та декриміналізації тих кримінальних правопорушень, які багато років не мають фактичних проявів та судової практики щодо їх вчинення. Комплексний підхід до вирішення проблеми запобігання злочинності в банківській сфері, яка постійно трансформується та набуває нових форм, потребує вироблення нової дієвої системи протидії таким зазіханням на рівні істотного реформування положень кримінального законодавства України із цих питань. Зменшення купівельної

спроможності громадян пов'язане зі змінами загально-соціально-економічного фону в країні. Проте така обставина не знижує потреб громадян у цілому, навпаки, із розвитком технологій та значним обсягом інформації, яку споживач отримує через телебачення та Інтернет, виникає відчуття, що нам необхідна значна кількість речей, які не завжди є доступними через їх високу вартість. Бажання отримання «легких грошей» дедалі більше виникає у нестійких членів суспільства, зокрема, з урахуванням спокус, які нав'язують нам засоби масової інформації. Із цим можна пов'язати зростання рівня вчинення корисливих злочинів проти власності. Одним із проявів таких суспільно-небезпечних діянь є шахрайство з використанням банківських платіжних карток.

Суспільна небезпечність таких злочинів полягає в тому, що поряд із посяганням на власність громадян, їх грошові кошти, які перебувають на банківських рахунках, цей злочин спричинює шкоду злагодженому функціонуванню банківської системи, підриває довіру до неї громадян у цілому. Українці ввіряють свої кошти банківським установам, сподіваючись таким чином забезпечити своє

майно або навіть збільшити його обсяги. Проте банківські установи не можуть стовідсотково гарантувати надійність збереження грошових коштів від певних видів загроз, їхні служби безпеки не завжди здатні протистояти новим способам вчинення шахрайських посягань. Потерпілим від шахрайства з банківськими платіжними картками може стати будь-який громадянин – клієнт банку, особа, яка використовує банківські послуги.

Дослідженням способів вчинення злочинів, що посягають на банківську систему, займалися такі науковці, як Г. Матусовський, О. Бушан, О.О. Дудоров, В.О. Навроцький, В.М. Попович, П.С. Яні. Особливості вчинення злочинів у сфері кредитно-фінансової та банківської діяльності вивчали О. Джужа, Д. Голосніченко, С. Чернявський. Прояви злочинності у фінансово-кредитній системі інших держав досліджували Р. С. Сатуєв, Д.А. Шраєр, Н. Ю Яськова, В. Д. Ларічев. Проте раніше розглянуті науковцями питання, пов'язані з посяганнями на сферу банківської діяльності, були присвячені проблемам, що існували у конкретно визначені часовими рамками періоди, тому правники не враховували нових способів злочинних посягань та проблем сьогодення, які виникли не так давно в результаті стрімкого розвитку банківських технологій. Система протидії банківським злочинам вже потребує нових підходів як у теоретичному плані, так і стосовно її реалізації на практиці. Новітні прояви вчинення «банківських злочинів» не досліджувались достатньою мірою, оскільки зловмисники поступаються застарілим способам вчинення злочинних посягань.

Метою статті є аналіз шахрайства з використанням банківських платіжних карток, що має свої особливості, пов'язані, насамперед, із посяганням на стабільне функціонування банківської системи. Окрім цього, автори мають на меті визначити основні види такого шахрайства та виробити на цій основі рекомендації щодо запобігання зазначеним злочинним посяганням.

Розвиток ринку платіжних пластикових карток в Україні відбувається з надзвичайною швидкістю. Платіжна картка (payment card) – електронний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором [1].

Банківські картки є базовим елементом електронних банківських систем, витісняючи паперові чекові книжки та готівкові кошти. Банківська картка є простим і прогресивним засобом організації безготівкових розрахунків. На картці є певна інформація, необхідна для доступу до рахунку в банку, проведення розрахунків за товари та послуги, а також зняття готівкових коштів. Банківська пластикова картка надає цілодобовий доступ до банківського рахунку. У зв'язку із цим в її держателя з'являється значна кількість переваг. Проте активна трансформація грошей у безготівкову форму не гарантує громадянам їх цілості та безпечення від злочинних посягань. Не кожен громадянин є достатньо обізнаним у тому, як правильно користуватися банківською карткою, щоб зберегти свої кошти від шахрайських зазіхань.

Шахрайство є корисливим злочином проти власності, передбаченим ст. 190 Кримінального Кодексу України (далі – КК), і полягає у заволодінні чужим майном або придбанні права на майно шляхом обману чи зловживання довірою [2, с. 91]. Кримінально-правова характеристика злочину охоплює, насамперед, його ознаки. Безумовно, склад злочину – найбільш важливий і об'ємний елемент кримінально-правової характеристики [3, с. 157]. Метою кримінально-правової характеристики злочину є забезпе-

чення правильної кваліфікації суспільно небезпечного діяння. Водночас вона необхідна для повного та всебічного вивчення злочину, вдосконалення підстав кримінальної відповідальності за його вчинення, а також правильного тлумачення ознак складу злочину, призначення покарання, застосування заохочувальних кримінально-правових норм [3, с. 158].

Шахрайство є корисливим злочином проти власності, тому його родовим і безпосереднім об'єктом є врегульовані законом суспільні відносини власності. Предметом шахрайства з банківськими платіжними картками є грошові кошти, що перебувають на банківських рахунках громадян. З об'єктивної сторони цей злочин виражається у заволодінні грошовими коштами громадян, які перебувають на банківських рахунках, шляхом обману чи зловживання довірою.

Уведення в обман виступає тією визначальною обставиною, яка дає змогу відмежувати шахрайство від інших корисливих злочинів проти власності (грабежу, розбою і вимагання) у тих випадках, коли, незважаючи на застосування злочинцем обману, потерпілий усвідомлює протиправність вчинюваних щодо нього дій, включаючи протиправність адресованої йому майнової вимоги [4, с. 7]. Серед науковців проводяться дискусії стосовно того, що обман передбачає повідомлення неправдивих відомостей людині, чого не відбувається під час використання комп'ютеризованої платіжної системи. Ми підтримуємо позицію О.О. Дудорова, який у своїх дослідженнях дійшов висновків, що суспільно небезпечні посягання на власність, які вчиняються з використанням платіжних карток або їх реквізитів та які врешті-решт призводять до несанкціонованого законним держателем картки переказу грошових коштів з його рахунку, є підстави кваліфікувати не як крадіжку, а за ст. 190 КК України як шахрайство [4, с. 12].

Проте вважаємо, що всі інші види подібних посягань (з використанням банкомату, платіжного терміналу, Інтернету) недоцільно розглядати як злочини проти власності одного виду (шахрайство). Нові електронні платіжні інструменти відкривають нові можливості для вчинення злочинів. Як відомо, спосіб вчинення злочину може мати значення для його кваліфікації. Шахрайство, що вчинюється з використанням банківських платіжних карток, а також інші види посягань, спрямовані на заволодіння коштами, які перебувають на банківських рахунках громадян, є не просто злочинами проти власності, а кримінальними правопорушеннями, які посягають на стабільне функціонування банківської системи в цілому.

Надійний і розвинений банківський сектор відіграє важливу роль у стабілізації економіки держави. У 2015 році в Україні розпочався процес реформування банківської системи, основними завданнями якого є відновлення довіри, підвищення захисту прав кредиторів і споживачів, розвиток інфраструктури. Значна кількість банківських установ були визнані неплатоспроможними, існування таких банків визнано абсолютно економічно недоцільним. Національний банк України «очищує» банківську систему від неплатоспроможних банків, виводить їх із ринку. Продовжують функціонування найбільш стабільні банківські установи, які повинні забезпечувати широке коло надійних банківських послуг, у тому числі й гарантування вкладів громадян. З іншого боку, реформування банківської системи повинно мати комплексний характер, який би передбачав вдосконалення системи захисту банків від злочинних посягань. Ефективним у цьому сенсі можуть стати нові заходи кримінально-правового впливу, криміналізація злочинних посягань, спрямованих на банківську систему, формування відповідної системи кримінально-правових норм, частина з яких повинна бути виділена з так званих «економічних» злочинів, тобто злочинів, що вчинюються у сфері господарської діяльності.

На наш погляд, нові економічні умови, в яких перебуває сьогодні країна, вимагають того, щоб посягання на банківську систему мали не другорядне значення частини кримінально-правових норм у системі злочинів у сфері господарської діяльності, а були сформовані в окремий розділ «Злочини у сфері банківської діяльності». Так, не можна не погодитись із висновками О.О. Дудорова про те, що законодавець багатьох європейських країн, розуміючи проблему обману у разі зміни інформації, оброблюваної за допомогою комп'ютера, формує спеціальні кримінально-правові заборони, присвячені «комп'ютерному» шахрайству. Вочевидь, і українському законодавцю варто рухатись подібним шляхом [4, с. 12]. Проте щодо злочинів, що вчинюються з використанням банківських платіжних карток, такі кримінально-правові заборони можуть бути пов'язані з посяганнями, спрямованими на банківську систему із застосуванням електронних технологій, при цьому банківській системі повинна відводитися роль загального об'єкту запропонованої системи кримінальних правопорушень.

Суб'єктивні ознаки нерозривно пов'язані з об'єктивними ознаками злочину та формують його повноцінний склад. Суб'єктивна сторона шахрайства з банківськими платіжними картками характеризується прямим умислом і корисливою метою. Зосереджуючи увагу на питанні про мотив вчинення означеного злочину, необхідно зауважити, що більшість криміналістів, які займалися вивченням кримінально-правової охорони власності, зійшлися на тому, що такий злочин, як шахрайство, може вчинятися лише з корисливим мотивом, який є обов'язковою ознакою його юридичного складу [5, с. 441].

Правоохоронні органи формують статистику на основі виявлених злочинів та кількості притягнутих до відповідальності осіб, проте це не відображає дійсної ситуації, пов'язаної з їх вчиненням, оскільки рівень латентності «карткових» злочинів дуже високий. Шахрайства з використанням банківських платіжних карток мають високий рівень латентності. Це обумовлено переконаністю керівників банків у тому, що повідомлення правоохоронних органів та їх втручання в розслідування незаконного використання банківських платіжних карток завдає шкоди діловій репутації банку [6]. У 2012 році від карткового шахрайства постраждали клієнти 51 банку, тоді як у 2011 році причетними до незаконних операцій були картки, емітовані лише 43 фінансовими установами. За даними НБУ, протягом 2012 року було здійснено 7,6 тис. неправомірних операцій, що на 2,5 тис. операцій менше, ніж у 2010 році [7]. Найпоширенішим в Україні за кількістю підтверджених інцидентів, що призвели до втрат держателів платіжних карток, залишається банкоматний скімінг (у 2013 р.): у банкоматах України було виявлено 293 скімінгові пристрої, що перевищує загальні показники 2012 р. в 4 рази. Серед регіонів за кількістю виявлених у 2013 р. скімінгових пристроїв лідирують Київ та Київська область, Одеса та Одеська область, Дніпропетровськ.

Найпоширенішим сьогодні в Україні є інтернет-шахрайство з використанням банківських платіжних карток, про що свідчать результати дослідження Асоціації «ЄМА», за якими рівень таких злочинів у 2015 році зріс у 4 рази порівняно з аналогічним періодом 2014 року. Найбільш популярними станом на 2015 рік інструментами шахраїв є фішингові сайти, вірусні розсилки та вішинг, а саме типові дзвінки шахраїв держателям карт від імені співробітників банків [8]. Тільки за вісім місяців 2015 року було зафіксовано правоохоронними органами більше 20 тис. незаконних операцій з платіжними картками фізичних осіб, які спричинили збитки на суму понад 500 млн грн. Означена сума збитків вказана без урахування випадків з іноземними фінансовими установами [9].

Аналізуючи умови вчинення таких діянь, необхідно зосередити увагу на двох групах умов злочинності та

злочинів: тих, що формуються в якості передуючої ланки соціально-психологічного явища злочинності та злочинів (причини), а також тих, що сприяють прояву злочинності та злочинів і настанню злочинних результатів. Наприклад, економічна нестабільність в Україні призводить до підвищення рівня безробіття та розшарування населення за матеріальною спроможністю і для потенційних злочинців виступає умовою вчинення шахрайських посягань на грошові кошти громадян. Інша група умов – відсутність дієвої системи профілактики таких кримінальних правопорушень. Обидві групи умов відіграють негативну роль та створюють сприятливі обставини для злочинних проявів.

На сьогодні відомо багато видів проявів шахрайських злочинів із використанням банківських платіжних карток. Як стверджують експерти, всі махінації з банківськими картками в Україні мають свої витoki в Європі. Яскравим прикладом такого шахрайства є фішинг. Сутність фішингу полягає в тому, що злочинці обирають найпопулярніші відомі сайти та створюють власний сайт-клон, домнене ім'я якого відрізняється від оригінального на один чи два символи. Такі сайти зазвичай пропонують товари або послуги. Для замовлення товару від клієнтів вимагається ввести реквізити їх платіжної картки. Однак насправді товари на таких сайтах не продаються, а головною метою їх адміністраторів є збір даних із карт потенційних покупців для подальшого заволодіння їхніми грошовими коштами.

Для застосування положень КК України та справедливого притягнення злочинців до кримінальної відповідальності за суспільно небезпечні діяння, потрібна їх правильна кваліфікація. Так, порівнюючи такі злочини, як крадіжка та шахрайство, необхідно звернути особливу увагу на те, що: об'єктивна сторона крадіжки (ст. 185 КК України) характеризується вилученням чужого майна з володіння особи зловмисником усупереч волі жертви, без її згоди та таємно, тоді як під час вчинення шахрайства потерпілий сам, добровільно, внаслідок обману чи використання винним його довіри передає грошові кошти злочинцю. Важливо, що вчинюючи крадіжку, злочинці також можуть використовувати обман або зловживання довірою. У разі такого виду шахрайства, як вішинг, шахраї телефонують жертві, представляються співробітниками банку, вводячи її в оману, а потім заволодівають секретною інформацією про дані картки з її подальшим використанням для замовлення товарів чи послуг на інтернет-ресурсах. Зазначені дії необхідно кваліфікувати як крадіжку, вчинену шахрайським способом. Якщо ж у подібній ситуації шахраї у телефонній розмові шляхом обману запевняють власника банківської платіжної картки у правомірності вчинюваних дій, так що жертва, вважаючи, що всі дії виконуються в рамках закону та її інтересах, самостійно перераховує кошти на рахунок зловмисників, ці дії будуть кваліфіковані як шахрайство.

У разі вчинення такого виду шахрайства, як скімінг, злочинці можуть шляхом обману заволодівати даними платіжної картки жертви і використовувати отриману інформацію для підроблення платіжного засобу. Далі можуть мати місце таємні вилучення грошових коштів через банкомат за допомогою підроблених карток. У подібних ситуаціях вчинені дії повинні кваліфікуватися за відповідною частиною ст. 200 КК України, оскільки мала місце підробка банківських платіжних карток та використання їх для вилучення грошових коштів та за сукупністю із відповідною частиною ст. 185 КК України.

З метою наслідування та врахування окремих положень, які стосуються незаконних дій із платіжними засобами, такими як банківські платіжні картки, доцільно звернути увагу на Рамкове рішення Ради Європи: «Про боротьбу з шахрайством та підробкою безготівкових платіжних засобів» (далі – РРРС) [10]. Відповідно до положень РРРС, виділяються такі злочини, пов'язані з платіжними засобами: 1) крадіжка або інше протиправне привлас-

нення платіжного засобу; 2) підробка або фальсифікація платіжного засобу з метою використання в шахрайстві; 3) прийняття, отримання, переміщення, продаж або передавання будь-якій особі чи володіння вкраденим, або іншим чином привласненим, або піддробленим чи сфальсифікованим платіжним засобом з метою його використання в шахрайстві; 4) шахрайське використання вкраденого, чи іншим чином протиправно привласненого, або піддробленого чи сфальсифікованого платіжного засобу. Значний вплив на регламентацію діяльності із запобігання злочинним посяганням, що вчиняються з використанням банківських платіжних карток, справила імплементація норм директиви ЄС 2007/64.

Останніми роками були внесені зміни до Закону України: «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та до Положення «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів». Відповідно до їх вимог, тепер на користувача картки покладається ризик шкоди за непогодженими операціями до того моменту, як банк був повідомлений про втрату картки. Сучасні Закон України: «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» та Положення «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» не повною мірою відповідають Директиві ЄС 2007/64 про платіжні послуги.

Національний Банк України не ціпав принципу, за яким держатель картки не несе відповідальності за здійснені операції в разі, коли банківську платіжну картку було використано без фізичного пред'явлення держателем, наприклад операції card-not-present чи електронної ідентифікації держателя та самої картки, крім ситуацій, коли факт дій чи бездіяльності держателя картки, що призвели до копіювання картки, доведено [11].

З метою забезпечення безпеки коштів клієнтів частіше за все самі банки видозмінюють банкомати: встановлюють антискімінгові накладки на карткоприймач. На сьогодні в Україні Національна система масових електронних платежів є розробленою з урахуванням результатів міжнародних досліджень та сучасних тенденцій безготівкових розрахунків, застосовує чіпові платіжні картки, які є надзвичайно надійними та повністю відповідають міжнародним стандартам ISO [12, с. 41]. Спеціалісти стверджують, що такі платіжні картки практично неможливо підробити, через що вони є більш захищеними порівняно зі звичайними платіжними картками від шахрайських посягань.

Картки із чіпами є ефективним захистом від шахрайських операцій, однак не від усіх. У разі шахрайських операцій в інтернеті, таких як фішинг, коли для заволодіння та використання коштів із картки шахраю достатньо дізнатися номер картки, термін її дії та CVV2/CVC2 коди, наявність чи відсутність чіпу не завдасть злочинцю заволодіти коштами власника картки. Однак і ця проблема може бути вирішеною за допомогою послуги 3D Secure, що передбачає «прив'язку» власника картки до номеру його мобільного телефону. У разі використання цієї послуги не можливо провести будь-яку операцію з банківською платіжною картою в мережі Інтернет без її підтвердження за допомогою телефону.

З урахуванням зростаючих показників карткового шахрайства користувачам необхідно замовляти картки з чіпами, підключати всі додатки безпеки, доступні на платіжному інструменті, та виконувати вимоги банку щодо безпеки з метою убезпечення себе від потенційних втрат. За статистичними даними, отриманими внаслідок соціологічного дослідження, проведеного Асоціацією «ЄМА»,

близько 11 % респондентів не могли назвати жодного засобу захисту від шахраїв, решта назвала 1-2 таких засоби. Серед таких засобів 52 % з опитуваних назвали необхідність не називати нікому Пін-код, а 22 % відзначили неприпустимість передачі картки [13].

Тож очевидно, що громадяни потребують більше інформації стосовно сучасних ефективних та дієвих засобів захисту від такого шахрайства і в абсолютній більшості не знають, як уберегти свої кошти на картці. У таких умовах досить ефективним способом запобігання шахрайству є, насамперед, ознайомлення самого банківського персоналу, а насамперед тих осіб, які консультують користувачів платіжних карток під час їх отримання з актуальними на сьогодні засобами захисту від шахрайських посягань.

В основному загальні правила та рекомендації для користувачів зводяться до: обов'язковості підключення послуги 3D Secure (SMS-банкінг), зберігання окремо карток та паролів, уникнення розрахунків у мережі Інтернет картою, на якій перебувають основні кошти, нерозголошення реквізитів картки стороннім особам, періодична (раз на місяць) зміна пароля, встановлення ліміту платежів у торговій мережі та Інтернеті, повне блокування платежів за картками в Інтернеті, записування в блокнот коду безпеки (CVV2/CVC2) та заклеювання його на картці, отримання картки з чіпом.

До основних способів запобігання вчиненню таких злочинів необхідно віднести: розробку відповідної нормативної бази з питань забезпечення безпеки банківської системи України та практичну реалізацію її положень; внутрішній контроль можливих загроз із боку служби безпеки банківської установи; запровадження нових, більш досконалих технологій у банківську діяльність, запровадження нових, більш захищених форм пластикових карток; врахування позитивного міжнародного досвіду в боротьбі з банківським шахрайством; посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів із використанням електронних технологій з огляду на особливий об'єкт посягання (банківської системи); подальша криміналізація діянь, які завдають шкоду безпеці банківської системи; нові рівні контролю з боку правоохоронних структур (у межах створення Національної поліції України).

Висновки. Сучасний стан розвитку суспільних відносин у банківській сфері характеризується значним підвищенням активності з боку шахраїв. Шахрайство поступово та активно проникає у віртуальний простір. Існує багато видів шахрайського заволодіння грошовими коштами з використанням банківських платіжних карток, але найбільш поширеними і суспільно-небезпечними на сьогодні в Україні є: фішинг, вішинг та фармінг (хакерські дії). Діяльність банківських установ щодо запобігання злочинним посяганням, що вчиняються з використанням банківських платіжних карток, поступово приводиться до міжнародних стандартів. Проте практична реалізація законодавчих принципів залишається на низькому рівні, тому потребує якнайшвидшого втілення означених положень у реалії сучасного життя. Сучасне реформування банківської системи повинне враховувати не лише ті ризики, які виникають усередині її структури та підривають її стабільне функціонування, але й зовнішні загрози у вигляді різних видів злочинних посягань. Необхідність подальшого вивчення розглядуваної у статті проблематики не викликає сумнівів. Є потреба, насамперед, суттєвого реформування положень кримінального законодавства із цих питань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційне інтернет-представництво НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123521].
2. Кримінальний Кодекс України (зі змінами та доповненнями станом на 15 січня 2015 року). – Х.: Одісей, 2015. – 236 с.
3. Вознюк А.А. Поняття та елементи кримінально-правової характеристики злочинів / А.А. Вознюк // Науковий Вісник Національної Академії Внутрішніх Справ. – 2013 – № 1. – С. 154–160.

4. Дудров О.О. Проблеми кваліфікації шахрайства [Електронний ресурс] / О.О. Дудров. – Режим доступу : <http://law-dep.pu.if.ua/conference2014/articles/dudorov.pdf>.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – К: Атіка, 2003. – С. 441.
6. Огляд міжнародного науково-практичного семінару «Протидія економічній злочинності» // Харківський Національний Університет Внутрішніх Справ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.univd.edu.ua/_projects/ezloch_kor/docs/zahid/oglyad.doc.
7. Харчук М. В. Аналіз масштабів та основні напрями мінімізації ризиків шахрайства членів міжнародних платіжних систем / М. В. Харчук // Ефективна економіка. – 2013. – № 6.
8. Українська міжбанківська асоціація членів платіжних систем [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ema.com.ua/press-release-current-state-cyber-crime/>.
9. Щодо протидії шахрайствам та кіберзлочинам. Інформаційна довідка 2015 р. [Електронний ресурс] // ЄМА. – Режим доступу : <http://ema.com.ua/combating-fraud-and-cybercrime-background-q2-2014/>.
10. МВС розкрило статистику збитків через шахрайство з банківськими картками в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/business/finance/mvs-rozkrilo-statistiku-zbitkiv-z-za-kartkovogo-shahrajstva-v-ukrajini-68143.html>.
11. Рамкове рішення Ради від 28 травня 2001 року про боротьбу з шахрайством та підмогою безготівкових платіжних засобів (2001/413/ЮВС).
12. Глотов М. Як захистити свої гроші на картці [Електронний ресурс] / Максим Глотов // Українська правда: Економічна правда. – Режим доступу : http://www.epravda.com.ua/columns/2015/07/8/549843/view_print/.
13. Кіреєва К. Світовий досвід використання банківських платіжних карток із чіпами / Кіреєва Катерина // Вісник НБУ. – 2011. – Серпень. – С. 41–44.
14. Результати комплексного соціологічного дослідження // ЄМА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ema.com.ua/wp-content/uploads/2014/10/material_02_10_2014_results_of_sociological_research_fraud_and_literacy.pdf.

УДК 343.211

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ГРУЗІЇ

CRIMINAL RESPONSIBILITY FOR CRIMES AGAINST ENVIRONMENT: THE EXPERIENCE OF UKRAINE AND GEORGIA

**Олійничук Р.П.,
к.ю.н., доцент**

Тернопільський національний економічний університет

У статті висвітлено результати компаративного аналізу злочинів проти довкілля за кримінальним законодавством України та Грузії. Здійснено порівняння статей Кримінальних кодексів України та Грузії у сфері охорони довкілля. Сформульовано пропозиції щодо оптимізації вітчизняної кримінальної відповідальності за злочини проти довкілля на основі запозичення досвіду Грузії.

Ключові слова: довкілля, злочини проти довкілля, кримінальне законодавство, кримінальна відповідальність.

В статье отражены результаты сравнительного анализа преступлений против окружающей среды по уголовному законодательству Украины и Грузии. Проведено сравнение статей Уголовных кодексов Украины и Грузии в сфере охраны окружающей среды. Сформулированы предложения по оптимизации отечественной уголовной ответственности за преступления против окружающей среды на основе заимствования опыта Грузии.

Ключевые слова: окружающая среда, преступления против окружающей среды, уголовное законодательство, уголовная ответственность.

The article deals with criminal legislation on environmental crimes of Ukraine and Georgia.

The results of the research describe the comparison of the Criminal Code articles of Ukraine and Georgia in the field of environmental protection.

There was made a conclusion concerning optimization of domestic criminal responsibility for crimes against the environment based on the experience of Georgia. Some definitions of the concept of "criminal responsibility" were examined. There was made a conclusion that legislator must provide such restrictions on the rights and freedoms of the perpetrator (perpetrators) for the crimes against the environment, which would reliably prevent the commission of crimes in this area. There was grounded for the establishing of optimal criminal responsibility with preventive nature it is important to study the international experience, especially of those countries that have much in common. In this context, for Ukraine it is useful to take into account the experience of successful post-Soviet country of Georgia, which has demonstrated significant achievements in the fight against crime. There were found the criminal law norms of Georgia which are very useful for Ukraine for the purpose of more effective criminal protection of the environment.

The ordinary of the research is justification the similarities and differences in criminal environmental norms of Ukraine and Georgia.

The practical value of the research is that the results of comparative legal investigation of criminal legislation of Ukraine and Georgia can be used by national legislator for optimization of domestic criminal responsibility for crimes against the environment.

Key words: environment, environmental crimes, criminal legislation, criminal responsibility.

Сучасні екологічні проблеми, глобальні зміни клімату та їх наслідки викликають гостру стурбованість свідомої частини суспільства та зумовлюють прийняття невідкладних рішень щодо боротьби зі злочинами проти довкілля. Конференція ООН у Парижі, що відбулася наприкінці 2015 року, засвідчила значне занепокоєння її

учасників, включаючи 147 глав держав і урядів, та необхідність розроблення й імплементації комплексу дій, спрямованих на захист нашої планети. У даному контексті велике значення мають заходи як економічного, політичного, так і правового характеру на міжнародному та національному рівнях. Останні повинні включати удо-